

BAROČNI KAMNITI GLAVI Z VOJAŠNIŠKEGA TRGA V MARIBORU

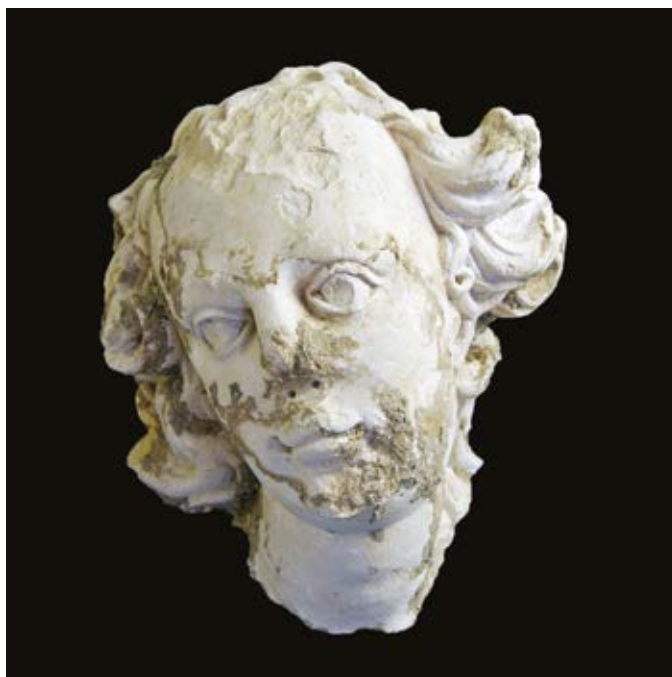
Na Vojašniškem trgu v Mariboru so oktobra letos našli kamniti glavi in nekaj drugih kiparsko obdelanih kosov peščenjaka.

Vojašniški trg je trg v jugozahodnem delu starega mestnega jedra Maribora. Dominanto na tem delu dravskega nabrežja predstavlja nekdanji minoritski samostan s cerkvijo Marijinega vnebovzjetja. Po razpustu samostana leta 1784 je kompleks služil za potrebe vojske (od tod tudi ime trga), po letu 1927 pa so bila v njem stanovanja in skladišče. Od leta 2004 je bil prazen in je nezadržno propadal, nato pa se je v letu 2007 začela temeljita prenova. Leta 2010 je bilo vanj umeščeno Lutkovno gledališče Maribor. V zadnjih letih s prekinitvami potekajo obnovitvena dela na celotnem trgu, vključno s pripadajočimi objekti. Rezultat del, ki so bila še posebej intenzivna v tekočem letu, bo revitalizacija celotnega minoritskega kompleksa in trga. Ta naj bi končno podobo dobil leta 2021.

V sklop celostne ureditve Vojašniškega trga sodi tudi popolna prenova oziroma rekonstrukcija objekta na naslovu Vojašniški trg 3, v katerem je bilo v preteklosti gostišče z imenom Županova gostilna (stavba je znana tudi pod imenom Tri babe). Obnovljena stavba bo namenjena vходу v zunanji avditorij lutkovnega gledališča, recepciji, garderobam, sanitarijam in – v skladu s tradicijo – gostilni. Med deli zaradi slabega statičnega stanja stavbe v neposredni bližini samostanskega kompleksa, ki so obsegala odstranitev strehe, vseh ometov, odkop temeljev idr., so gradbeni delavci tik ob obzidju naleteli na nepričakovano najdbo. V temelje sta bili vzdani glavi, izklesani iz peščenjaka, ki po prvih opravljenih analizah sodeč nista bili polihromirani, in nekaj drugih večjih in manjših kiparsko obdelanih kamnov. Glavi in nekaj drugih kosov, na katere so naleteli oktobra letos, so prepeljali v restavratorsko delavnico Zavoda za varstvo kulturne dediščine OE Maribor, kjer bodo na njih izvedli potrebne konservatorsko-restavratorske posege oziroma jih očistili malte, več obdelanih kamnov različnih velikosti, ki so jih našli naknadno, pa bodo v delavnico prepeljali v bližnji prihodnosti.

Glavi s koderastima pričeskama na prvi pogled zelo spominjata na dela mariborskega kiparja Jožefa Strauba (1712–1756), vendar se pri podrobnejšem opazovanju pokaže, da obraza nimata njegovih karakteristik. Izstopajo zlasti oči, ki niso značilno podolgovate oblike. Nena zadnje je anatomija najdenih glav zelo dovršena, obrazni detajli so fini. Primerjava z nekaterimi Straubovimi deli, tako lesenimi (npr. kipi z nekdanjega velikega oltarja na Studencih, angeli na oltarju v župnijski cerkvi v Makolah) kot tudi kamnitimi (npr. ženske in angelske figure na fasadi Marijine romarske cerkve na Sladki Gori) pokaže, da sta najdeni glavi na višjem kiparskem nivoju. Obstajajo torej zadostni razlogi za dvom v avtorstvo Jožefa Strauba, hkrati pa je zaradi precej velike podobnosti upravičena domneva, da je glavi izklesal kipar iz njegove bližine. Okvirno ju lahko datiramo v čas okrog leta 1750 oziroma v tretjo četrtino 18. stoletja.

Vprašanja, zakaj in kdaj sta bili vzdani ter kje sta se prvotno nahajali, ostajajo do opravljenih podrobnih raziskav odprta. V tej fazi lahko le domnevamo, da sta bili nemara del portalnega okrasa samostanskega kompleksa ali manjše oziroma večje kiparske skupine v njegovi

Kamniti glavi z Vojašniškega trga v Mariboru, tretja četrtina 18. stoletja
(© ZRC SAZU, UIFS; foto: Simona Kostanjšek Brglez)

neposredni bližini. Obstoj portala ali kiparske skupine v doslej znanih virih in literaturi sicer ni dokumentiran. Najverjetneje pa sta bili figuri – glede na analogijo sta glavi pripadali figuram angelov – nameščeni razmeroma nizko, v višini oči ali malo višje, saj nista prilagojeni pogledu od spodaj navzgor. Odrpito ostaja tudi vprašanje, ali h glavam spadajo (vsi) drugi najdeni kosi, saj stopnja ohranjenosti ni enaka, prav tako se z njima ne ujemajo glede na velikostna razmerja; eden od večjih ohranjenih kosov je nadnaravno velik torzo ženske figure s korzetom, najdeni glavi pa sta pripadali figurama bolj ali manj (današnje) naravne velikosti. Če sta bili idealnih proporcev, sta bili visoki med 170 in 180 cm. Ker sta z izjemo odlomljenih nosov in delov pričesk izredno dobro ohranjeni – vidne so celo sledi dleta –, lahko trdimo, da nista bili dalj časa izpostavljeni vremenskim vplivom. Zato bi lahko razmišljali v smeri, da je bil kiparski okras uničen kmalu po razpustu samostana, ko se je vanj naselila vojašnica 47. cesarsko kraljevega pešpolka, ki umetnostnih spomenikov ni potrebovala in so ji bili verjetno tudi v napoto. V osemdesetih letih 18. stoletja ali pa nedolgo za tem so uničene kiparsko obdelane kose porabili za gradbeni material sosednje stavbe; to v jedru srednjeveško stavbo so dograjevali oziroma predelovali do vključno 19. stoletja, kamor umeščamo tudi zadnjo gradbeno fazo razvoja.

Zelo pomembni najdbi velja v prihodnje nameniti poglobljene raziskave, ob katerih se bo morda izkazalo tudi, da je Vojašniški trg s samostanskim kompleksom v 18. stoletju izgledal precej drugače, kot smo si do nedavnega predstavljali.¹

Simona Kostanjšek Brglez

¹ Prispevek je nastal v okviru projekta *Umetnost za turizem. Umetnostnozgodovinske vsebine kot podlaga razvoju trajnostnega turizma Vzhodne Slovenije*, ki ga sofinancirata Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS in Evropski sklad za regionalni razvoj, in v okviru raziskovalnega programa *Slovenska umetnostna identiteta v evropskem okviru* (P6-0061), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS. Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Maribor, se zahvaljujem, da so mi omogočili ogled in fotografiranje najdenih fragmentov. Posebna zahvala gre restavradorju Binetu Kovačiču, ki mi je bil v veliko pomoč pri fotografiranju, in konservatoriki Alenki Zupan, ki mi je posredovala manjkajoče podatke.